

The article deals with the empiric study of the influence of parental-children relationship on gender development of adolescents' image «Me». The sex differentiation of the peculiarities of gender behavior in interpersonal intercourse and also perception of the images of the parents as of models and standards of sex and role behavior has been revealed. The empiric study of the parents influence on gender upbringing of adolescents according to the ADOR test the considerable correlation in the evaluation of gender behavior standards in the mutual cross lines «mother-son/daughter», «father-daughter/son» has been indicated. The imprinting of the image of parental-children relationship in the eyes of adolescents defines the peculiarities of gender orientation. The mother's autonomous style which narrowly correlates with a positive interest in gender line «mother-daughter», on the contrary to the relationship «mother-son» has been established.

The results of the investigation have certified the sex differentiation of gender behavior peculiarities in the interpersonal relationship and model and standard of sex-role behavior. The level of parental demands as to girls' adherence of the traditional principles of behavior is higher than to boys has been identified. The value of parents as the models for gaining types of gender adolescents' identity is more connected with gender behavior peculiarities of interpersonal relationship.

Keywords: sex-role identification, gender identity, personal sex socialization, gender role conceptions, gender orientations, gender image «Me», gender stereotype, the relationship between parents and children.

Отримано: 26.12.2012 р.

УДК 159.923

М.В.Козлова

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ З ЧАСОВОЮ ПЕРСПЕКТИВОЮ (ПІЛОТАЖНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)

У статті розглядається поняття психологічного захисту, наведені його визначення і різновиди. Проведено пілотажне дослідження, яке дає можливість припустити, що часові перспективи пов'язані з психологічним захистом і можуть відображати різні форми адаптаційної поведінки в реагуванні індивідів у різних ситуаціях.

Ключові слова: психологічний захист, часова перспектива.

В статье рассматривается понятие психологической защиты, приведены его определения и виды. Проведено пилотажное исследование, которое дает возможность предположить, что временные перспективы связаны с психологической защитой и могут отображать разные формы адаптационного поведения в реагировании индивидов в разных ситуациях.

Ключевые слова: психологическая защита, временная перспектива.

В останній час стабільний дослідницький інтерес як у вітчизняній, так й у закордонній психології викликає проблематика психологічного захисту. Тривала історія розвитку знань з психологічного захисту починається з робіт А.Фрейд, яка обґрунтувала та надала розгорнуте тлумачення поняття «психологічний захист». За А.Фрейд це – «... це діяльність «Я», яка починається, коли «Я» схильне до надмірної активності мотивів або відповідних їм афектів, що являють собою для нього небезпеку» [14]. Надалі захисні механізми вивчали Б.Д. Карвасарський, І.М. Никольська, Р.М. Грановська, В.С. Роттенберг, Б.Ф. Березін, Ф.В. Бассин, Ю.Б. Захарова, В.І. Журбін, Ж. Локан, О.С. Романова, О. А. Олійников, Г. Тарт, Т.С. Яценко, Lazarus, Naan, Plutchik, Grzegolowska-Klarkowska та інші. Особливе місце у вивченні захисту займають питання про: їх індивідуально-типологічну варіативність, що одержала розвиток у дослідженнях захисних стилів (К. Леонгард, В. Райх, О. Кернберг, Р. Plutchik, Е.Т. Соколова, С.А. Ларионова, Т.А. Виставкіна), захисні і долаючі стратегії (Л.І. Анциферова, К.О. Абульханова-Славська, Р.М. Грановська, І.М. Никольська, Т.Л. Крюкова, Н.Б. Березанська, О.Н. Арестова) та питання цілісної організації психологічного захисту, детермінованою особистісними особливостями людини (Л.Ю. Субботіна, Т.А. Виставкіна). Вивчаються також можливості діагностики психологічних захистів (Л.Ф. Бурлачук, Т. Домнич).

Незважаючи на багаторічну історію вивчення психологічного захисту єдиного визначення його немає, більшість визначень захисту, не операціоналізовано. Так, психологічний захист як відповідну форму поведінки, реакцію або дію особистості на фактори зовнішнього чи внутрішнього середовища розглядали такі дослідники: А. Фрейд, К. Хорні, В. Франкл, А. Адлер, К.Роджерс, Р. Берн, А. Ребер, Д. Арлоу, В. І. Журбін, Л.Рейнхард, А. А. Налчаджян, В. Є. Рожнов, Р. А. Зачевицький, Ч. Бренер, М. Jarosz та інші. В їх роботах визначається, що психічний захист – це система активних чи пасивних психічних дій особистості, що забезпечують для неї специфічний результат.

О.П. Сергеєнкова визначає психологічний захист як неусвідомлюваний процес усунення або послаблення психікою людини негативних, травмуючих або неприйнятних емоційних переживань. Важливо, що психологічний захист поєднує в собі протилежні наслідки для психіки людини: позитивні, оскільки усуває або послаблює напруження від негативних емоційних переживань, та негативні, бо не вирішує самої проблеми, а часто ще й ускладнює її.

Ф.В. Басін та деякі інші дослідники – Б.В.Зейгарник, А.А.Налчаджян, Е.Т.Соколов, В.К.Мягер, Л.Ф.Бурлачук [3] – розглядають психологічний захист як механізм нормального й «широко об'являемого не только в случае конфликта между сознанием и «бессознательным», но и при столкновении вполне осознаваемых аффективно насыщенных установок» [3].

Н.І. Конюхов вважає, що захисні механізми – це психічні явища, реакції, за допомогою яких досягається гармонія між свідомим та несвідомим. Л.Федосова визначає, що сьогодні вчені схиляються до думки, що психологічні механізми захисту відіграють роль важливого регулятора поведінки.

Ж. Лапланш, Ж-Б. Понталіз розглядають захист як сукупність дій, націлених на зменшення або усунення якоїсь зміни, що погрожує цінності та рівновазі біопсихологічного індивіда.

Психологічний словник подає таке визначення: «захист психологічний — система регуляторних механізмів, яка спрямована на усунення або зведення до мінімуму негативних, травмуючих особистість переживань, пов'язаних з внутрішніми або зовнішніми конфліктами, станами тривоги та дискомфорту» [8].

Сучасні дослідження психічного захисту характеризуються відмовою від розуміння його як винятково деструктивного процесу, акцентуванням уваги на важливості виконуваної ним регуляторної функції (R. Plutchik, G.E. Vaillant, Г. Блюм, Н. Мак-Вільямс, Б.В. Зейгарник, Е.Т. Соколова, Ф.В. Басін, Є.С. Калмикова, Л.Ю. Суботіна, А.В. Котенева й ін.).

Відомо, що переважна більшість досліджень психічних захистів проводилася на невротиках, психічно хворих та паталогічно акцентуєваних особистостях, що також вносило зрозумілі обмеження в можливість застосування та розвитку того чи іншого наукового методу пізнання. Лише віднедавна, завдяки роботам Ф.В.Басіна [2] та Т.С.Яценко [13], дослідники повернулися обличчям до, так званих, «нормальних» особистостей. За ствердженнями Ф.В.Басіна, психологічні захисти є нормальними, широко розповсюдженими механізмами, що спрямовані на

попередження порушень поведінки не тільки при конфліктах свідомого та несвідомого, але й при зіткненні цілком усвідомлюваних афективно насичених установок [8, 102]. На думку американського психолога Т. Шибутані, захищається в решті-решт не біологічний організм, а особистість, яка охороняє себе від усвідомлення неприємних для власної гідності фактів.

В останні роки вчені вивчають різні аспекти психологічного захисту. Так, Л.Федосова вивчила активізацію психологічних механізмів захисту в умовах призову в армію; Д.С.Тітаренко[15] приділила увагу особливостям функціонування механізмів психологічного захисту в рятувальників в умовах екзистенціальної погрози» і зазначила, що система психологічного захисту особистості працює щодня, і функціонує не лише в ситуаціях реальної загрози життю особистості, а й в ситуаціях уявної, вигаданої загрози існування В.І.Кузнецова [7] дослідила особливості психологічного захисту і копінг-стратегій при ускладненій вагітності і виявила достовірні розбіжності в оцінках механізмів психологічного захисту та в рівнях копінг-стратегій між групами жінок з ускладненнями вагітності та жінок з гладким перебігом вагітності. Н.І.Череповська[11] вивчала психологічний захист від маніпулятивного впливу реклами. О.Г. Максименко встановила особливості функціонування механізмів психологічного захисту в умовах родинної депривації та висвітлила взаємозв'язок між формуванням психологічного захисту й об'єктних відношень, що зумовлюють тенденцію перенесення емоційного клімату батьківської родини у ситуацію взаємодії з оточуючими.

Відомо, що психологічний захист має складну структуру: спрямованість, мету, цінності, засоби, результати, функції. Основна функція психологічного захисту, як відзначає український психолог Т.С.Яценко[13], полягає в недопущенні людиною до власної свідомості розуміння наявності в неї негативних рис характеру. Зі згаданих в літературі функцій психологічного захисту можна ще виділити наступні, на яких робить акцент той чи інший автор: розв'язання конфлікту між свідомим та несвідомим (З.Фрейд), раціоналізація (В.В.Столін), потяг до узгодженості та консонансу (Л.Фестингер), тенденція до інтеграції та адаптації (І.Кон, Соколова, Кофта та інші), підтримання рівня «Я – образу» (Кон, Роджерс).

Аналіз наукових публікацій показує, що дослідники не дійшли єдиної думки щодо кількості захистів та їх змістовного наповнення, а на думку В.А.Штроо [12] – до «універсального набору захисних механізмів». Зокрема, проблемою класифіка-

ції механізмів психологічного захисту займались Р. Плутчик, Р. Лазарус, В. М. Мельников, Є. Л. Доценко, Л. Ю. Суботіна. В залежності від цілей використання в них захисних засобів виділяють «основний захист», спрямований на захист ідеалізованого «Я», і «ситуативний», або «допоміжний», який починає діяти під впливом ситуативних факторів і внаслідок орієнтованість на підтвердження гідності «Я». Авторські варіанти класифікації механізмів захисту зустрічаються у багатьох роботах, присвячених дослідженню захисту. Так, Р.Лазарус створив класифікацію психозахисних технік, виділивши в одну групу симптоматичні техніки (вживання алкоголю, наркотиків та інших психоактивних речовин) і в іншу групу, так звані, внутрішньопсихічні техніки когнітивного захисту (проекцію, інтроекцію, заперечення, ідентифікацію тощо).

О.П.Сергеєнкова відповідно до впливу на проблему особистості поділяє психологічний захист на такі різновиди: 1) конструктивний, при якому проблема не вирішується, хоча б не ускладнювалася, 2) деструктивний, при якому спостерігається ускладнення проблеми, погіршення ситуації для особистості, причому останніх значно більше[10].

Р.Аткінсон запропонував різновиди психологічного захисту [1]:

– витіснення є одним із найрозповсюдженіших різновидів. Протікає у формі «стирання» зі свідомості будь-яких негативних думок, почуттів, вражень, які загрожували б цілісності «Я»;

– заперечення реальності. Це захист від неприємної дійсності шляхом відмови від її сприймання. Часто відбувається у формі, так званої, «втечі» від дійсності у хворобу, захоплення, мрії. Відбувається тоді, коли разі, якщо реальність травмує психіку суб'єкта. Індивід «не чує» критики на свою адресу, але дуже добре чує позитивні оцінки;

– деперсоналізація відбувається в позбавленні індивідуальності інших людей. Вони розглядаються лише як носії соціальної ролі: батьки, викладачі, декан, начальник. Якщо людина не думає про інших, як про таких, що мають свої почуття, то тим самим вона захищає себе від необхідності сприймати їх як рівних собі;

– раціоналізація. Цей різновид захисту проявляється в спробах довести, що будь-які вчинки суб'єкта є єдиновірними, а тому критиці не підлягають. Як правило, раціоналізацію використовують, щоб пояснити свої дії, що вже відбулися і які були негативно сприйняті оточенням. Людина не визнає свою провину,

не дивлячись на те, що наслідки цих дій не відповідають гарним словам які вона виголошує. Суб'єкт використовує раціоналізацію для того, щоб захистити власний образ «Я»;

– проекція. Цей варіант захисту проявляється в приписуванні іншим власних моральних якостей і потреб. На думку З.Фрейда, механізм проекції принципово неусвідомлюваний і саме тому людина прагне приписати іншим ті негативні риси, про наявність яких у себе не хоче зізнатися. «Проекція не створена для відбиття щиросердечних переживань, вона має місце й там, де немає конфліктів», – пише З.Фрейд. Процес конфлікту, відповідно до З.Фрейда, зживає завдяки особливому психічному механізму проекції. Л.Ф.Бурлачук визначає, що в роботах З.Фрейда є згадування про те, що проекція виникає не тільки у випадку конфлікту між «Я» і несвідомим, але також «бере найбільшу участь в утворенні зовнішнього миру». Однак, це тлумачення проекції не було сприйнято психоаналізом. Розуміння проекції як захисний механізм було названо «класичною проекцією». Л.Ф.Бурлачук пише, що існування проекції в її класичному розумінні сьогодні викликає дискусії й не може вважатися остаточно доведеним [3];

– ідентифікація. Ця форма захисту протилежна проекції. Під ідентифікацією розуміють неусвідомлений перенос суб'єктом на себе рис характеру та поведінки іншої людини, що є взірцем для неї. Ідентифікація підвищує почуття власної значущості. В ідентифікації людина долає почуття самотності;

– компенсація – це прикриття власних недоліків підкресленням неіснуючих, але бажаних рис, або ж показом іншої сфери власної діяльності;

– сублімація. Пригнічення бажань, що не реалізуються, часто сексуально забарвлених, за допомогою іншої діяльності: політики, мистецтва, науки. В цьому разі сублімація несе позитивну роль, оскільки забезпечує підвищення авторитету суб'єкта. Можливий негативний варіант, коли сексуальні бажання реалізуються у вигляді яскравих фантазій, і людина ховається в такому віртуальному світі від реального життя;

– регресія є поверненням особистості на більш низький рівень розвитку, зниження рівня домагань, примітивізація потреб. Часто проявляється у підкреслено брутальних формах поведінки.

Д.С.Титаренко[14] розподіляє всі механізми психологічного захисту на три загальні групи: перша група — це механізми психологічного захисту, що пов'язані з відмовою особистості сприй-

мати загрозливі фактори впливу, до них належать: заперечення, ігнорування, витискання. Друга група – пов’язана з активними механізмами захисту до неї входять: агресія, проти себе. Третя група – це захист пов’язаний з механізмами, які намагаються забезпечити втечу особистості від травматичних факторів впливу, до цієї групи належить ізоляція та проекція. За твердженням деяких вчених (В.Г. Каменська, Р.М. Грановська і ін.), найбільш конструктивними психологічними захистами є компенсація і раціоналізація, а найбільш деструктивними – проекція і витіснення. Використання конструктивних захистів знижує ризик виникнення конфлікту чи його загострення. Виходячи з цього, можна сказати, що психологічний захист впливає на сприйняття особистістю оточуючого світу, і в подальшому – на всю модель поведінки та стилю життя людини в цілому.

Різновиди психологічного захисту представлені на рис. 1.

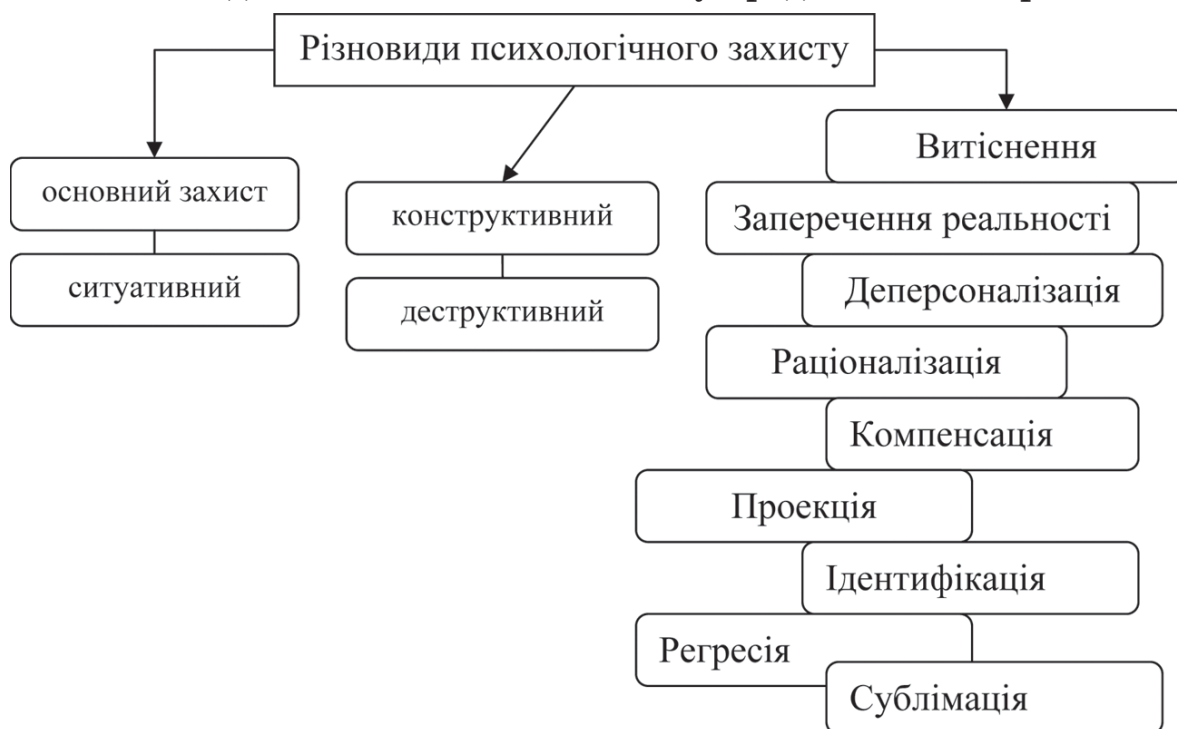

Рис.1. Різновиди психологічного захисту (за даними літературних джерел)

Аналіз наукової літератури показує, що вчені, за аналогією із просторовою перспективою, описують тимчасову перспективу, що складається з існуючих у цей момент «ментальних перцепцій» подій, які в дійсності відбуваються в деякій тимчасовій послідовності з більшими або меншими інтервалами між ними. Але відмінною рисою тимчасової перспективи є те, що вона бере свій початок не в реальних процесах перцепції, а в існуючих у даний момент

когнітивних репрезентаціях тимчасової послідовності подій. Тимчасова перспектива є багатомірною структурою, що включає певний зміст і ряд динамічних параметрів. Основними параметрами тимчасової перспективи вважаються тривалість, реалістичність, оптимістичність, погодженість й обмеженість перспективи. Дослідження психологів показують, що збільшення тривалості тимчасової перспективи позитивно впливає на задоволення життям, самопочуття й здоров'я людини. У причинно-цільовій концепції Є.І.Головахи й А.А.Кроника проблема взаємозв'язку минулого, сьогодення й майбутнього вирішена в такий спосіб: психологічне минуле визначається сукупністю, так званих, реалізованих зв'язків, які з'єднують між собою події хронологічного минулого. Психологічне сьогодення містить у собі актуальні зв'язки, тобто ті зв'язки, реалізація яких уже почалася, але ще не завершилася, і які з'єднують між собою події хронологічного минулого, з одного боку, і майбутнього – з другого. Психологічне майбутнє особистості становлять потенційні зв'язки, реалізація яких ще не почалася, оскільки вони з'єднують між собою передбачувані події хронологічного майбутнього. В.І.Ковальов увів у науковий тезаурус поняття трансспективи. Відповідно до його визначення, трансспектива – це невидима лінія, що направляє вчинки людини від подій минулого (спогадів про них) до мрій і цілей майбутнього через розуміння й оцінку дійсних подій. У контексті трансспективи події сьогодення не просто сприймаються або переживаються – вони наділяються змістом. Тимчасова трансспектива формується під впливом особистого життєвого досвіду, в її змісті можуть бути присутні різні рівні осмислення темпорального досвіду. У психології все різноманіття трансспектив розглядається у зв'язку з особистісними типами.

Ми провели пілотажне дослідження зв'язку часових перспектив за методикою П.Зімбардо та психологічного захисту за допомогою особистісного опитувальника Плутчика–Келлермана–Конте. Опитувальник тимчасової перспективи Ф.Зімбардо дозволяє оцінити тимчасову перспективу особистості з різних сторін, тому що в ній відбиті всі три виміри: минуле, сьогодення й майбутнє з урахуванням їх гетерогенності. З допомогою особистісного опитувальника Плутчика–Келлермана–Конте можна досліджувати рівень напруженості 8 основних психологічних захистів, вивчити ієрархію системи психологічного захисту. Методику Life Style Index (LSI), описану у 1979 р. на основі психоеволюційної теорії Плутчика і структурної теорії особистості Келлермана, вчені визнають найбільш вдалим діагностичним

засобом, котрий дозволяє діагностувати всю систему механізмів психологічного захисту, виявити як ведучі основні механізми, так і оцінити ступінь напруженості кожного. Опитувальник включає 92 пункти, котрі вимірюють 8 видів механізмів психологічного захисту: заперечення, витіснення, заміщення, компенсацію, реактивне утворення («гіперкомпенсація»), проєкцію, раціоналізацію й регресію.

В результаті дослідження кластерним аналізом (методом Варда) досліджувані були розділені на дві групи за даними опитувальника П.Зімбардо. У першу групу ввійшли студенти з більше високими значеннями за шкалами «Негативне минуле» і «Фаталістичне сьогодення». У другу – з більш низькими значеннями за тими ж шкалами. Достовірні розходження між групами виявлено за шкалами «Негативне минуле» й «Фаталістичне сьогодення» (табл.1).

Таблиця 1

Результати за методикою П.Зімбардо

	досліджувані 1-ї групи		досліджувані 2-ї групи		t	Sig.
	М	σ	М	σ		
Негативне минуле	3,70	0,29	2,48	0,62	6,48	0,00
Гедоністичне сьогодення	3,78	0,55	3,69	0,23	0,50	0,62
Майбутнє	3,63	0,24	3,46	0,42	1,27	0,22
Позитивне минуле	3,56	0,35	3,64	0,52	-0,45	0,66
Фаталістичне сьогодення	3,08	0,66	2,36	0,53	2,94	0,01

Випробувані першої групи більш орієнтовані на негативне минуле, що припускає оцінку минулого з погляду жалю, воно розглядається як утримуюче в собі травму, смуток і більш орієнтоване на фаталістичне сьогодення, що припускає оцінку сьогодення з погляду безнадійності й безпорадності. Друга група менш орієнтована на «Негативне минуле» й «Фаталістичне сьогодення».

У даних двох групах статистично вірогідно виявилися розходження у виразності психологічних захистів: компенсації, проєкції заміщення й на рівні статистичної тенденції – витіснення (таблиця 2).

У досліджуваних першої групи більш виражені компенсація, проєкція, заміщення і в менше витіснення, а у другій групі досліджуваних – навпаки. Це дає нам можливість припустити, що часові перспективи пов'язані з психологічним захистом і можуть відображати різні форми адаптаційної поведінки в реа-

гуванні індивідів на стресові ситуації. Це припущення потребує подальшого дослідження.

Таблиця 2

Результати по групах особистісного опитувальника Плутчика–Келлермана–Конте

	досліджувані 1-ї групи		досліджувані 2-ї групи		t	Sig.
	М	σ	М	σ		
заперечення	7,09	2,77	6,50	2,62	0,54	0,59
витіснення	3,18	1,78	4,50	1,56	-1,94	0,07
регресія	8,00	3,00	5,93	2,92	1,73	0,10
компенсація	6,36	1,86	4,57	1,22	2,76	0,01
проекція	9,45	2,07	5,43	2,98	3,98	0,00
заміщення	8,36	3,26	5,86	1,92	2,26	0,04
раціоналізація	7,45	2,30	6,57	1,91	1,03	0,32
реактивне утворення («гіперкомпенсація»)	3,64	2,16	2,79	2,04	1,00	0,33

Список використаних джерел

1. Аткинсон Р. Введение в психологию (пер. с англ.) / Р. Аткинсон. – М.: Прайм-Еврознак, 2003. – 672 с.
2. Бассин Ф. В. О силе «Я» и психологической защите / Ф.В. Бассин // Вопросы философии. – 1969. – № 2. – С. 118-126.
3. Бурлачук Л.Ф. Введение в проективную психодиагностику. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/burlachuk.htm>
4. Грановская Р. М. Элементы практической психологии / Р.М.Грановская. – Л., 1988.
5. Зливков В. Л. Почую лише те, що схочу, або декілька слів про психологічний захист// Людина і світ. – К., 1990. – №3. – С. 22-28.
6. Зимбардо Ф. Парадокс времени. Новая психология времени, которая улучшит вашу жизнь / Ф. Зимбардо. – СПб.: Речь, 2010. – 352 с.
7. Кузнецова В.І. Особливості психологічного захисту і копінг-стратегій при ускладненій вагітності / В.І. Кузнецова // Соціальна психологія: український науковий журнал. – 2010. – № 3(41) – С. 178-186.
8. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтко. – Київ, 1982.
9. Романова Е.С. Механизмы психологической защиты: генезис, функционирование, диагностика / Е.С.Романова,

- Л.Р.Гребенников. – Мытищи: Издательство «Талант», 1996. — 144 с.
10. Сергеевкова О.П. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://pidruchniki.ws/17540906_psihologiya/zagalna_psihologiya_-_sergyeyenkova_or.
 11. Моляко В. О. Творча діяльність в ускладнених умовах / В. О. Моляко, А.Б. Коваленко, Л. А. Мойсеєнко, В. А. Семиченко, Т. М. Третяк та ін., за загальною редакцією В. О. Моляко. – К., 2007.
 12. Череповська Н. І. Психологічна адаптація людини до візуальної інформації рекламного змісту в умовах сучасного міста. – [Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України], 2007. – С. 267-288.
 13. Штроо А.В. Защитные механизмы: от личности к группе / В. А. Штроо // Вопросы психологии. – 1998. – № 4. – С.54-61.
 14. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1996. – 264с.
 15. Freud, S. The deence nearo-psychoses // The collected Papers: in 10 v. — N.Y. : Collier Books, 1963. — v.2. — P. 67–81.
 16. Електронний ресурс: <http://extrpsy.org.ua> / Титаренко Д.С.Титаренко «Особенности функционирования механизмов психологической защиты у спасателей в условиях экзистенциальной угрозы».

The theoretical analysis of the problems of psychological protection and the concept of temporary prospects was held. It is established, that most of the definitions of psychological protection are not defined. The research gives the possibility to divide the subjects into two groups: the subjects of the first group are more oriented towards the negative past that involves the assessment of the past from the point of view of regret, it is treated as containing a trauma, grief and pain and more focused on the fatalistic of this that involves the assessment of this from the point of view of helplessness and hopelessness. The second group is less focused on «the Negative of the past» and «the Fatalistic present». Statistically the differences in the severity of psychological defense: compensation, the projection of the substitution and at the level of statistical trends of exclusion. The subjects of the first group are more compensation, projection, substitution and to a lesser degree of crowding out, and the second group of subjects on the contrary. Suggested that the temporary prospects are connected with the psychological protection and may reflect different forms of adaptive behavior in the response of individuals in stressful situations.

Keywords: psychological protection, the temporary prospect.

Отримано: 16.12.2012 р.